

Az *Elachista liskai* Kaila, 2011 és a *Cochylimorpha subwolniana* (Danilevsky, 1962) új fajok Magyarországon
Elachista liskai Kaila, 2011 and *Cochylimorpha subwolniana* (Danilevsky, 1962)
new species to the Hungarian fauna
(Lepidoptera: Elachistidae, Tortricidae)

Zdenko Tokár

Abstract: Two species *Elachista liskai* Kaila, 2011, and *Cochylimorpha subwolniana* (Danilevsky, 1962) are added to the Hungarian fauna of Lepidoptera. The species were collected in the locality Bélmegyér – Fáspuszta in the south-western Hungary, known with its saline habitats. The moths, their genitalia and the habitat are illustrated.

Keywords: Lepidoptera, Elachistidae, *Elachista liskai*, Tortricidae, *Cochylimorpha subwolniana*, distribution, Hungary.

Author's address: Zdenko Tokár | P. J. Šafárika 11. | SK-92700 Šaľa, Slovakia.
E-mail: zdeno.tokar@gmail.com

Bevezetés – Introduction

Néhány lepkészkollégával 2014. május 9-10-én közös lepkekutatósn vettünk részt a Bélmegyér melletti Fáspusztánál. Az ottani molylepkekutatósn eredménye többek közt az *Elachista liskai* Kaila, 2011 és a *Cochylimorpha subwolniana* (Danilevsky, 1962), Magyarország lepkefaunájára két új faj megtalálása.

Az apró *Elachista liskai*-t Kaila szlovákiai példányok alapján írta le (Kaila 2011), ahol több helyen megtalálták, viszont más országokból jelenléte ez idáig még nem volt jelezve. Dél-szlovákiai előfordulása alapján várható volt magyarországi előkerülése is. Rokonságilag legközelebb néhány dél-európai fajhoz köthető, mint az *E. catalana* Parenti, 1978, *E. modesta* Parenti, 1978 és *E. vulcana* Kaila, 2011. Geográfiai szempontból legközelebb az *E. catalana* horvátországi elterjedési területe van. Ez a két faj kinézetében is nagyon hasonló. A hím ivarszervek morfológiája alapján a felsorolt fajok mind az *Elachista* Treitschke, 1833 genus *Apheloseitia* nevű subgenusába és azon belül az *E. bedellella* fajcsoportba tartoznak (Kaila, 1999).

A *Cochylimorpha subwolniana* fajt Danilevsky (Danilevsky et al. 1962) *Euxanthia* genusz névvel írta le, délkelet-kazahsztáni példány alapján. Európa területéről, konkrétan a romániai Erdélyből (Transilvania) a Kovács testvérek jelezték elsőként (Kovács & Kovács 1998, 2004). A *Cochylimorpha* genus fajokban gazdag, majdnem száz fajt foglal magába (Sun & Li 2013), közeli európai rokonai a *C. wolniana* (Schleich, 1868) és *C. discolorana* (Kennel, 1899).

Elachista liskai Kaila, 2011 (1–3. ábra – Figs 1–3)

Elachista liskai Kaila, 2011, Entomologica Fennica 22: 94-95, fig. 4, 11, 12, 17. Locus typicus: Slovakia, Michalovce – Biela hora. Holotypus – coll. Z. Tokár.

Javasolt magyar neve: Liska fűaknázómolya.

Diagnózis – Diagnosis: A faj részletes leírását és összehasonlítását más hasonló fajokkal Kaila (2011) munkájában találjuk. A szárnyak fesztávolsága 8,5-11 mm. Külső kinézetében nagyon hasonlít az *E. catalana* Parenti, 1978 fajra, de annál kissé sötétebb. A fej, vállfedők, tor és elülső szárnyak egyszínűek, világosak, enyhe sárgás behintéssel. A hátulsó szárnyak sötétszürkék, a rojtjuk világos, színe megegyezik az elülső szárny színével. A közép-európai fajok közül összetéveszthető a világosabb vagy kopott *E. subalbidella* Schläger, 1847 fajjal, vagy a kopott *E. liskai* példányokat az *E. argentella* (Clerck, 1759) faj példányaival. Ezekről a fajokról biztonsággal elkülöníthető ivarszervi vizsgálat segítségével. A hím ivarszerveknél a leglátványosabb különbség a *catalana* fajjal szemben az, hogy a *liskai* aedeagusában van cornutus, a nőstényeknél a *liskai*-nál a ductus bursae-ban a signum belső tüskéi szétszórtan helyezkednek, míg a *catalana* fajnál egyenletes hosszanti sorokban vannak elhelyezkedve.

Biológia – Biology: A hernyók tápnövénye és fejlődési szakaszai ez ideig ismeretlenek. Az eddig begyűjtött lepkék egy nemzedékbe tartoznak. Április végétől május végéig található többnyire nedves, bozotos helyeken, de találtak már példányt szárazabb, xerotherm növényzetű helyen is. Aktivitásuk csúcsa a koraesti szürkület, akkor lehet őket sikeresen fűhálózással befogni.

Földrajzi elterjedés – Geographical distribution: Ez ideig csak délszlovákiai előfordulása volt ismert (Biela hora Michalovce mellett, Čajkov, Komárno, PR Kopčianske slanisko, Kusín, Kozárovce, Marcelová, Rybník, Šahy – Tešmak, Šaľa, Veľký Kamenec, Zemplínska Šírava – lesopark Biela hora). Alacsonyabb fekvésű sík és dombos vidékeken található 100–250 m tengerszint fölötti magasságban.

Magyarországi elterjedés – Distribution in Hungary: Bélmegyer, Fáspuszta, 2014.V.9., 1 ♂, 2 ♀ (Gp. ♂ 21954, ♀ 21491 IgR, Gp. ♀ 12244 ZT), Gabriel Pastoralis, Ignác Richter & Zdenko Tokár leg. & coll.

1. ábra | **Figure 1.** *Elachista liskai*, imágó (adult), Hungary, Bélmegyer, 2014.V.9, G. Pastoralis leg. (fotó [photo]: Ig. Richter).

2. ábra | **Figure 2.** *Elachista liskai*, ♂ genitália (male genitalia), Ig. Richter No 21954 & photo.

3. ábra | **Figure 3.** *Elachista liskai*, ♀ genitália (female genitalia), Ig. Richter No 21491 & photo.

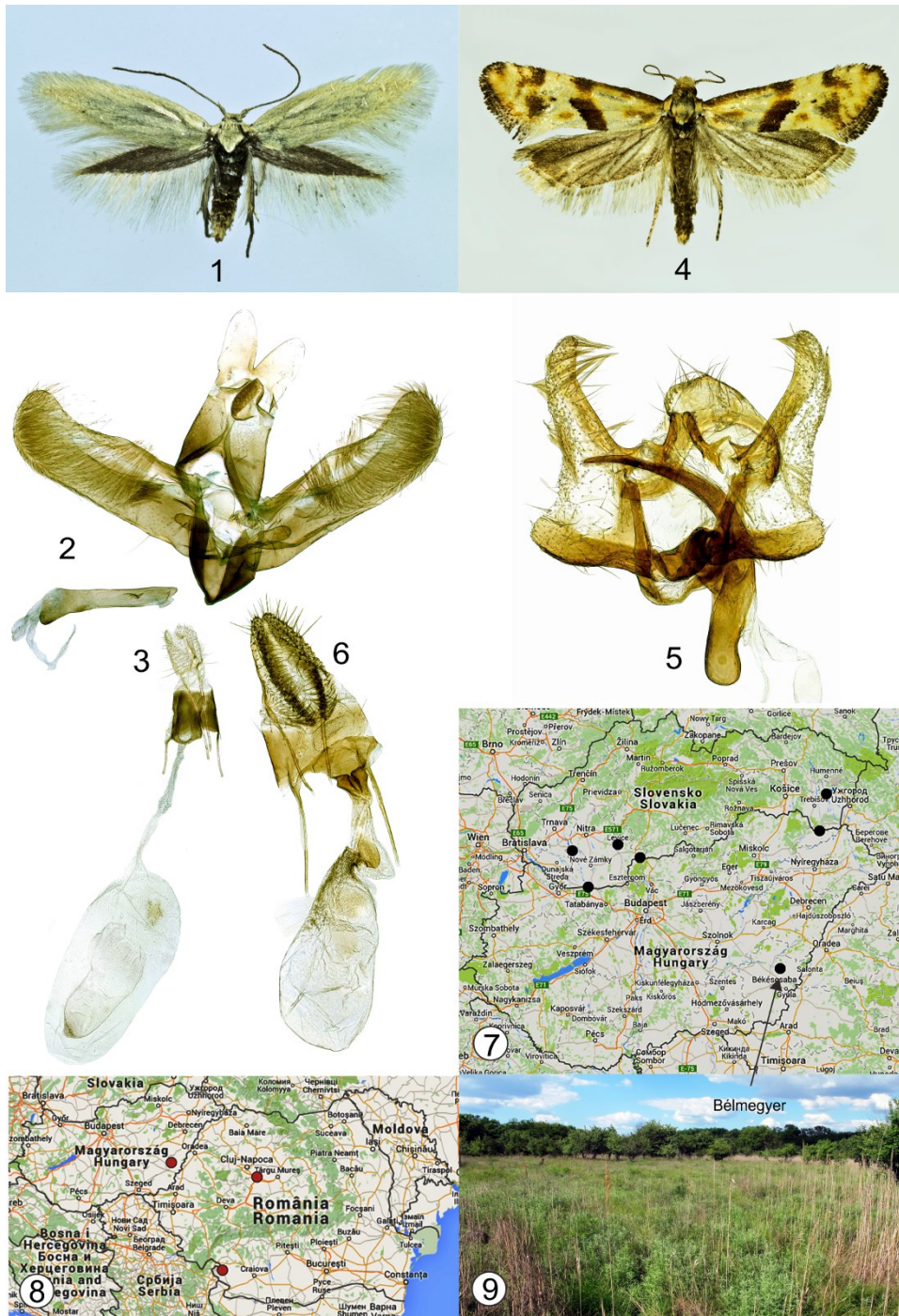
4. ábra | **Figure 4.** *Cochylimorpha subvoliniana*, imágó (adult), Hungary, Bélmegyer, 2014.V.9, Z. Tokár leg. (photo: Ig. Richter).

5. ábra | **Figure 5.** *Cochylimorpha subvoliniana*, ♂ genitália (male genitalia), Z. Tokár No. 12193 (editing & photo Ig. Richter).

6. ábra | **Figure 6.** *Cochylimorpha subvoliniana*, ♀ genitália (female genitalia), Z. Tokár No. 12245 (editing & photo Ig. Richter).

7–8. ábra | **Figure 7–8.** Map of distribution of *Elachista liskai* (7) and *Cochylimorpha subvoliniana* (8) in Hungary (grafika – graphic art: Fazekas I.).

9. ábra | **Figure 9.** Hungarian habitat of *Elachista liskai* and *Cochylimorpha subvoliniana* in Bélmegyer – Fáspuszta (photo Z. Tokár). Lásd – see p. 45. ►

◀ 1–9. ábra magyarázata, p. 44. | Figures 1–9. Explanation, p. 44.

Cochylimorpha subwolíniana (Danilevsky, 1962)

Euxanthbis subwolíniana Danilevsky, 1962 in Danilevsky, Kuznetzov & Falkovitsh, Trudy Instituta Zoologii, Alma-Ata, 18: 112, fig. 16. Locus typicus: Kazachstan (Kazakhstan, Džungárszky Alatau (Dzungarian Alatau). Holotypus – coll. ZIAN.

Irodalom – References: Kovács & Kovács 2004: 90, Razowski 2002: 44, 2009: 41.

Javasolt magyar neve: keleti fúrómoly.

Diagnózis – Diagnosis: a faj ismertetését és összehasonlítását hasonló fajokkal a Kovács testvérek (Kovács & Kovács 2004) munkájában találjuk (a Romániában előforduló *Cochylimorpha* fajok határozókulcsának keretén belül) és Razowski munkáiban (2002, 2009). A genus kisebb fajai közé tartozik, aránylag keskenyek a szárnyai, 11–14 mm fesztávolsággal. Morfológiailag hasonlít a Közép-Európában, ill. a Kárpát-medencében előforduló *C. wolíniana* és *C. discolorana* fajokra. A biztos határozáshoz jó segítség az ivarszervi vizsgálat: a hímeknél a *subwolíniana* a *wolíniana*-tól elkülöníthető annak alapján, hogy az aedeagus vége hosszú és keskeny és csak egy rövid cornutus van benne; a *discordana*-val szemben pedig a valvából erőteljesebben kinyúló sacculus és a kisebb cornutus különbözteti meg. A nőstényeknél mindkét fajtól azzal különbözik, hogy a ductus bursae keskeny és a corpus bursae felső részében csak tüskék vannak, nincsenek szklerotizált részek.

Biológia – Biology: A hernyók tápnövénye és fejlődési szakaszai ez idáig ismeretlenek. Egy nemzedékes faj, repülési ideje április végétől július közepéig tart. Romániában (Kovács & Kovács 2004) a faj száraz sztyepp jellegű lejtőkön, homokos területeken volt megfigyelve. A bélmegyeri példányok szikes területen lettek begyűjtve fűhálózással a koraesti szürkületkor, este a fényre nem repült.

Földrajzi elterjedés – Geographical distribution: a faj széles elterjedésű – Közép-Európától Nyugat-Kínáig, de szétszórt előfordulással. Legközelebb Romániában találták (Vișoara, Cluj; Lunca Vânjului, Mehedintți) (Rákossy et al. 2003). Megtalálták Oroszországban is [az európai rész keleti és déli részén, Közép-Ázsiában, az Altaj vidékén, Nyugat-Szibériában (Nupponen et al. 2001, Sinev & Nedoshivina 2008, Volynkin et al. 2011, Knyazev 2014)]. Továbbá előkerült Délkelet-Kazahsztánból és Nyugat-Kínából (Kuznecov 1978, Razowski 2009). [Megj.: Sun & Li (2013) a Kína területén előforduló *Cochylimorpha* genusz faji képviselői között nem említik]. Bélmegyeri lelőhelye a legnyugatibb az eddig ismertek közül.

Magyarországi elterjedés – Distribution in Hungary (8. ábra – Fig. 8): Bélmegyer, Fáspuszta, 2014.V.9, 1 ♂, 1 ♀ (Gp. ♂ 12193, ♀ 12245 ZT), Zdenko Tokár leg. & coll.

Megjegyzés – Remarks: A lelőhely - Bélmegyer–Fáspuszta (9. ábra – Fig. 9) - tölgy-kőris-szil (*Fraxino pannonicae-Ulmetum*) keményfa-ligeterdővel körülvett alkalikus talajú szikes rét, *Peucedano–Asteretum sedifolii* növénytársulással és Kertész (2000) szerint további számos értékes növényvel; *Peucedanum officinale*, *Aster sedifolius*, *A. lino-syris*, *A. trifolium* subsp. *pannonicum*, *Astragalus glycyphyllos*, *Artemisia pontica*, *Iris spuria*, *Rumex pseudonatronatus*. A kutatás során néhány más figyelemre méltó molylepkefajt (Microlepidoptera) is találtunk. Ezek közül a legértékesebb a *Rebelia kruegeri* Turati, 1914 (det. M. Weidlich, in litt.) két példánya, amelyek a kora

reggeli fűhálózáskor kerültek elő, amikor a rétet még köd borította. További érdekes begyűjtött fajok: *Coleophora impalella* Toll, 1961, melynek ez az egyedüli közép-európai lelőhelye (Baldizzone & Tokár 2008), továbbá *C. frankii* A. Schmidt, 1886, *Holcophora statives* Staudinger, 1871, *Minetia crinitus* (Fabricius, 1798) és *Phalonidia albipalpata* (Zeller, 1847).

Köszönet – Acknowledgements: Köszönöm Pastorális Gábornak (Komárno SK) a teljes szöveg magyarra fordítását, Richter Ignácnak (Malá Čausa SK) az ivarszeri vizsgálat elvégzését és a lepkék fotójának elkészítését, valamint mindkettőjüknek az adataik átengedését. Köszönöm Kovács Zoltánnak (Miercurea Ciuc, RO) a romániai adatokat továbbá Buschmann Ferencnek (Jászberény) a lelőhely jellemzésénél nyújtott segítségét, Fazekas Imrének (Komló) a térkép elkészítését, a tanulmány szerkesztését és megjelenítését.

Irodalom – References

- Baldizzone G. & Tokár Z. 2008: *Coleophora impalella* Toll, 1961, a new record for Hungary (Lepidoptera, Coleophoridae). – SHILAP Revista de Lepidopterologia 36 (144): 1–5.
- Danilevsky A. S., Kuznetsov V. I. & Falkovitsh M. I. 1962: Tortricid moths (Lepidoptera, Tortricidae) of South Kazakhstan mountainous regions. – Trudy Instituta Zoologii, Alma-Ata, 18: 69–116.
- Kaila L. 1999: Phylogeny and classification of the Elachistidae s.s. (Lepidoptera, Gelechioidea). – Systematic Entomology 24: 139–169.
- Kaila L. 2011: A review of species related to *Elachista catalana* Parenti (Lepidoptera, Elachistidae: Elachistinae) with descriptions of two new species. – Entomologica Fennica 22: 85–96.
- Kertész É. 2000: Sziki tölgyes, és sziki magaskórós maradványok a Dél-Tiszántúlon. – Crisicum 3: 57–63.
- Knyazev S. 2014: Electronic atlas of Lepidoptera of the Omsk region. – <http://omflies.narod.ru/> (Visited November 2014).
- Kovács Z. & Kovács S. 1998: Noutăți faunistice, confirmări, infirmări și substituiri de specii. – Buletin de Informare Societatea Lepidopterologică Română 9 (3–4): 194
- Kovács Z. & Kovács S. 2004: Tribul Cochylini (Lepidoptera, Tortricidae) in România. Partea II. – Buletin de Informare Entomologică 14–15: 57–146.
- Kuznetsov V. I. 1978: Tortricidae (Olethreutidae Cochylidae) – listovertki. In: Medvedev G. S. (ed.): Opredelitel' nasekomyh Evropeiskoy chasti SSSR, 4. – Nauka, Leningrad, pp. 193–680.
- Nupponen K., Junnilainen J., Nupponen T. & Olschwang V. 2001: The cochylid fauna of the Southern Ural Mountains, with description of *Cochylimorpha ignicolorana* Junnilainen & K. Nupponen sp. n. (Lepidoptera: Tortricidae, Cochylini). – Entomologica Fennica 12: 94–107.

- Razowski J. 2002: Tortricidae (Lepidoptera) of Europe. Volume 1. – František Slamka, Bratislava, 247 p.
- Razowski J. 2009: Tortricidae (Lepidoptera) of the Palaearctic Region. Volume 2. Cochylini. – František Slamka, Kraków – Bratislava, 195 p.
- Rákossy L., Goia M. & Kovács Z. 2003: Catalogul Lepidopterelor României / Verzeichnis der Schmetterlinge Rumäniens. – Societatea Lepidopterologică Română, Cluj-Napoca, 446 p.
- Sinev S. Yu. & Nedoshivina S. V. 2008: Fam. Tortricidae. In: Sinev S. Yu. (ed.): Catalogue of the Lepidoptera of Russia. – KMK Scientific Press Ltd., St. Petersburg–Moscow, 114–148.
- Sun Y. & Li H. 2013: *Cochylimorpha* Razowski (Lepidoptera: Tortricidae: Cochylini) in China: one new species, three newly recorded species and description of the female of three species. – Entomologica Fennica 24: 193–203.
- Volynkin A. V., Trilikauskas L. A., Baghirov R. T-O., Burmistrov M. V., Byvaltsev A. M., Vasilenko S. V., Vishnevskaya M. S., Danilov Yu. N., Dudko A. Yu., Dudko R. Yu., Knyshov A. A., Kosova O. V., Kostrov D. V., Krugova T. M., Kuznetsova R. O., Kuzmenkin D. V., Legalov A. A., Lvovsky A. L., Namyatova A. A., Nedoshivina S. V., Perunov Yu. E., Reschikov A. V., Sinev S. Yu., Solovarov V. V., Tyumaseva Z. I., Udalov I. A., Ustyuzhanin P. Ya., Filimonov R. V., Tshernyshev S. E., Tshesnokova S. V., Sheikin S. D., Shcherbakov M. V., Yanygina L. V. 2011: Invertebrates of the Tigirek Strict Nature Reserve (an annotated check-list). – Proceedings of the Tigirek State Natural Reserve 4: 165–226.